

Mesnevi'deki Masalların Farklılığı ve Eğitimsel İşlevleri*

Mehmet TOK**

Özet

Masallar, hem çocukların hem de yetişkinlerin her zaman ilgi duyduğu bir tür olmuştur. Mevlana'nın Mesnevi'sinde masal olarak değerlendirilecek çok sayıda anlatı bulunmaktadır. Mesnevi'deki masallar, İslamiyet sonrası edebi masalların ilk örneklerinden sayılmaktadır. MEB'in 100 Temel eser listesine giren Mesnevi'deki masallarda, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve etik birçok iletinin yer aldığı görülmüştür. Mevlana'nın kendine has üslubunu, alegorik anlatımı ve mizah unsurlarını içinde barındıran Mesnevi, bu özellikleri ile masalların içinde farklılık arz etmektedir.

Bu çalışmada, doküman analizi yapılarak Mesnevi'de yer alan ana fikir ve yardımcı fikir iletleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Mesnevi'de yer alan masal ve masal unsurları içeren 40 metin amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yolu ile seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Masal, Mevlana, Mesnevi, Türkçe eğitimi

The Educational Functions of the Tales and Their Differences in Mathnawi

Abstract

Tales are one of the narrative forms which children and adults are interested in. The stories in Mathnawi by Mevlana occupy a very important place among the Turkish folktales. The tales in Mathnawi are considered as one of the samples of literary works after Islam. It has been observed that in Mathnawi, which is listed among the 100 books suggested by Turkish Ministry of National Education, there are a variety of messages related to psychology, sociology, economics, and ethics. This work very well reflects the Mevlana's idiosyncratic and allegoric way of expression and fine-tuned elements of humor, which distinguishes Mathnawi from all the others. In the present study, the researcher has aimed to explore the main and supporting ideas in Mathnawi through document analysis.

In the study, 40 different texts in Mathnawi that included folktales and sub-elements of folktales were chosen through purposeful sampling technique.

Key Words: Tales, Mevlana, Mathnawi, Turkish Education

GİRİŞ

"Bilmelisin ki kelimeler, şu beden gibi; manaları da içteki can gibidir."
Mevlâna

Masallar tür olarak gerek çocuklar gerekse yetişkinler için her zaman büyümlü bir dünyanın kapısı olmuştur. Bu kapıdan geçmeyen ya da geçmek istemeyen yok gibidir. Bu büyümlü dünyanın ne zaman kurulmaya başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Kaynaklarının

* Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yapılan "Mevlana'nın Mesnevi'sindeki Hikâyelerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi" adlı tezin verileri doğrultusunda hazırlanmıştır.

** Okt. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, mehmettok@comu.edu.tr.

da ne olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak genel olarak masalların konu ve içerik yönünden bölgelere göre ayrılık gösterdikleri bilinmektedir. Asya ve Avrupa masallarının arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Türk masallarında yer alan tekerlemeler diğer masallar içinde onu farklı kılmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2003).

Mevlâna'nın Mesnevi'sinde masallar ve masal unsurlarının çok sık görüldüğü kısa hikâyeler yer almaktadır. Çalışmada masal olarak ele alınan bu anlatılar, ilköğretim II. Kademe öğrencileri için MEB tarafından tavsiye edilen kitaplar listesinde yer almıştır. Mesnevi'de yer alan masalların eğitimsel ileti zenginliği ve diğer masallar içindeki yeri bu çalışmada ortaya konmuştur.

Masalların Tür Özellikleri

Edebi türler içinde farklı bir yeri olan masalların, çocuklar için ilgi çekici olduğu söylenebilir. Çocukların aynı uzunluktaki diğer yazı türlerini okurken ya da dinlerken dikkatleri dağıldığı halde masal türünde bu durum farklılık göstermektedir. Çünkü masal kendine has şivesi, büyüdü dünyası, merak uyandırması, hayretler içinde bırakan maceraları, olağan üstü kahramanları ve olayları ile çocukları kendi sihirli âlemine kolay bir şekilde çekebilmektedir. Masallar, diğer türlerde yer alan ciddiyetin yanında konu, bakış açısı, kahraman özellikleri, ifadeler, mizahi unsurlar vb. bakımından okuyucusunu ya da dinleyicisini rahatlatmaktadır.

Masalların en belirgin özelliği, kahramanları arasında sürekli bir mücadelenin yer almasıdır. Temiz ahlaklı, güzel huylu iyi insanlar ile ahlaksız, kötü karakterli insanların mücadelesi söz konusudur. Bazen de saf insanlarla aşırı kurnaz geçinen insanların ya da bu insanları temsil eden hayvanların birbirleriyle olan mücadeleleri anlatılır. Masallarda genellikle iyi olan kazanır, kötüler cezasını bulur.

Masallarda yer alan bu mücadele, günümüzde modern manada anlatılan edebi masallara ve sinemaya da yansımıştır. Masallardaki genel yapının kullanıldığı bu yapımlar da hem çocukların hem de yetişkinlerin dikkatini çekebilmektedir. Olağanüstü olayların anlatıldığı, kahramanlarının olağan üstü olduğu mekânların değişik tasarlandığı ve iyilerle kötülerin mücadelesinin verildiği Harry Potter ve Yüzüklerin Efendisi gibi eserler, masallarda yer alan fantastik dünyayı yeniden bizlere sunmaktadır. Temel (2005: 165), Harry Potter'daki birçok özelliğin masal unsurları ile örtüştüğünü, bizim de masallarımızdan hareketle bu tarz yapımlar oluşturarak çocukların hayal güçlerine katkı sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Çocuk eğitiminde masalların önemi, üzerinde tartışılmaya gerek duyulmayan bir konudur. Masallar kendine ait özellikleri ile çocukların ilgisini çeken bir tür olduğu için bu alanda derlenecek halk masallarına ya da kurgulanmış masallara yer verilmelidir. Küçük çocukların dikkatini, ilgisini, yalnız masallar çektiği için, folklor malzemesi olarak derlenen masallardan, açık bir anlatım, basit ve kısa cümlelerle yazılmış eğitici ve kıssalı hikâyeler yazmak kötü unsurları atıp, çocuk hayalini işletecek iyi unsurlarla güzel masallar hazırlamak çocuk edebiyatına büyük hizmet olur (Tezel, 1987: 134).

Masallar çocuk edebiyatında içerik olarak en zengin türlerin başında gelmektedir. İlköğretim çağındaki çocukların dinleme, konuşma, okuma ve yazma temel becerilerini geliştirmede masalların motivasyonu yadsınamaz. İkillemeleri, pekiştirme sıfatları, tezlik, sürerlik ve yaklaşma fiillerini, ses taklidi sözcükleri, deyimleri, atasözlerini, duaları, bedduaları ve birbirinden renkli inceliklerle süslü halk dili söylemlerini barındıran masallar bireye yalnızca dilinin tadını vermekle kalmaz sanatçıların yazarların gelecekte o dili geliştirip edebi sanatsal ürünler vermelerine de katkıda bulunur (Yavuz, 2002: 158).

Masallarda çoğunlukla duyulan geçmiş zaman “-miş”, duyulan geçmiş zamanın hikâyesi “-mişDI”, görülen geçmiş zaman “-DI” kipleri kullanılmaktadır. Masalın özelliğine

göre bazen aynı masalda bu üç kip birlikte görülür. En çok kullanılan kip ise duyulan geçmiş zamandır. Dil bilgisinde fiillerde zaman konuları içinde bahsedilen bu kipler işlenirken bir masal cümlesi ile konunun örneklendirilmesi öğrenci için dikkat çekici olmaktadır. Nitekim yapılandırmacı yaklaşım, önceden elde edilen bilgi birikimlerinin harekete geçirilmesini yeni öğrenilecek bilgi için yapılandırma olarak görür.

Masallara yönelik daha ayrıntılı analizler yapıldığında, anlamları bakımından zengin bir dünya ile karşılaşılması mümkündür. Şirin (1998: 53), masalları galipleri ve mağlupları ile bir savaş alanına benzetmektedir. Masallar üzerine kuyu kazar gibi düşünülürse politika sanatının birçok girift noktasının masalarda bulunabileceğini belirtir. Mevlana'nın Mesnevi'sinde yer alan masalların, analiz edildiğinde farklı anlamları içinde barındırdığı görülmektedir.

Masallara, çocukların dil gelişimi açısından bakıldığında birçok yararı ortaya çıkmaktadır. Çetinkaya (2007: 57)'ya göre, masallar, dil açısından iyi bir kaynaktır. Masalarda deyim ve atasözlerine sembolik anlatımlara çokça yer verilir. Bu anlatımlara öğrencilerin dikkatleri çekilerek gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra kompozisyon yazdırma çalışmaları yapılabilir. Dolayısıyla buradan hareketle Mesnevi'de zengin bir şekilde yer alan bu sembolik anlatımların, eğiticinin yaptığı açıklamalar eşliğinde yazma çalışmalarında kullanılabilmesi mümkündür. Özellikle güdümlü yazma, eleştirel yazma ve yaratıcı yazma yöntemlerine uygun olarak kullanılabilmesi söylenebilir.

Masalların dil öğretiminde ikilemeler, pekiştirme sıfatları, kurallı birleşik fiiller, ses taklidi sözcükler, deyimler, atasözleri, benzetmeler, konuşma dili söylemleri, tekerlemeler ve işlevleri konularında olmak üzere birçok katkısı vardır (Yavuz, 2002). Dolayısıyla masallar iyi seçildiğinde hem içerik olarak hem de dil yapıları açısından oldukça fazla kazanımlar içeren bir kaynak olarak görülebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Mevlâna'nın Mesnevi'sinde yer alan masallar ve masal unsurları taşıyan kısa hikâyelerin içerdiği özellikleri ortaya koymaktır. Bu temel amaç doğrultusunda, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Mevlâna'nın Mesnevi'sinde yer alan masalların aynı türdeki diğer metinlerle olan farklılıkları nelerdir?
2. Mesnevi'de yer alan bu masallar hangi iletilere sahiptir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi şeklinde desenlenmiştir. Doküman incelemesi araştırılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187).

Çalışmamızda, Mevlâna'nın altı ciltlik Mesnevi'sinde yer alan hikâyeler değerlendirilmiş, MEB'in 100 Temel Eser arasında yer alan Mesnevi'den hikâyeler adlı çocuk kitapları incelenmiştir. Bu hikâyelerden kırk tanesi çalışmamızda analiz edilerek içerdiği iletiler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Mevlâna'nın Mesnevi'sinde 264 anlatı vardır (Zeren, 2004). Bu anlatılara kısa hikâye adı verilmekle birlikte birçoğu masal ve masal unsurları taşıyan hikâyelerdir. Çalışmada Mesnevi'de yer alan 40 anlatı, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yolu ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 112). Çalışmamızda bu metinlerin seçiminde dikkat edilen ölçütler şunlardır:

- İlköğretim II. Kademe öğrenciler için metin olabilecek uzunlukta olması.
- İlköğretim öğrencileri için tavsiye niteliğinde basılan Mesnevi basımlarında en çok karşılaşılan metinler olması.

Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Verilerin incelenmesinde doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Çalışmada diğer masalların genel özellikleri ile Mesnevi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar örnek bir masal üzerinde açıklanmış (Ek 1), Mesnevi'de yer alan masalların konu dağılımları ortaya çıkarılmıştır (Ek-2).

Çalışmanın ikinci alt problemine ilişkin olarak Mesnevi'de yer alan masalların eğitimsel işlevleri “ahlâki, psikolojik, ekonomik, sosyolojik ve öteki” olmak üzere Yavuz (2002) tarafından ortaya konan temalara bağlı olarak bir form hazırlanmıştır. İncelenen her bir masal ayrı ayrı hazırlanan bu belirtke tablolarına göre kodlandırıldıktan sonra sayısal verileri sunulmuştur. Çalışmada, araştırmacı farklı zaman dilimlerinde kodlamaları iki kere yaparak çalışmanın güvenilirliğini sağlamaya çalışmıştır.

Verilerin Analizi

Tek başına bir araştırmanın veri setini doküman analizinin oluşturacağı durumlarda araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine ihtiyaç vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 197). Böyle bir amaç için dokümanların kullanılması durumunda dokümanların analizinde dört aşama yer alır: Analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması ve sayısallaştırma (Bailey,1982 akt: Yıldırım ve Şimşek 2006: 197).

Bu çalışmada, Mevlâna'nın Mesnevi'sinde yer alan ve yaygın olarak çocuk kitaplarında yer verilen 40 anlatı örneklem olarak alınmış, kavramsal çerçeveden yola çıkılarak kategoriler geliştirilmiştir. Çalışmanın iki alt amacı doğrultusunda birbirinden bağımsız kategoriler belirtke tablolarında gösterilmiştir. Çalışmada, Yavuz (2002)'un ortaya koyduğu temalar ana kategorileri oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmada tespit edilen iletiler öncelikle temalara göre kodlanmış ardından sayısal veriler ortaya konulmuştur.

BULGULAR VE YORUM

Mesnevi'deki Masallara İlişkin Bulgular ve Yorum

Mesnevi'de bazıları bir paragraflık kısa hikâyeler mevcuttur. Bu çalışmada ele alınan anlatıların çoğu masaldır. Mesnevi'de ele aldığımız 40 metne konularına göre genel anlamda baktığımızda, hayvan masalları (fabllar), padişah masalları, dostluk, meslekler, millet-din-peygamberleri konu alan anlatıların yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1. Konularına göre Mesnevi'deki Anlatılar

Fabllar	Padişah	Meslek ile	İlgili	Dostluk	Millet-Din-	Diğer
	Masalları	Olanlar		Anlatıları	Peygamber	Anlatılar
13	10	9	2	2	4	

Mesnevi'de yer alan bu masallar, şekil olarak masallarla örtüşmekle birlikte Mevlâna'nın anlatımıyla farklılık arz etmektedir. Mevlâna'nın kendine has anlatımı ile öncelikle bu masallar, edebi masal türüne girmektedir. Mesnevi'de yer alan hayvan öyküleri ile diğer masal motifli öğüt verici hikâyeler İslamiyet sonrasının en eski edebi metinleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 71). Bu bölümde örnek olması açısından Tüccar ile Papağan masalı incelenmiştir (Ek 1).

Kişiler bakımından masallar ele alındığında çok az sayıda kahraman olduğu görülür. Ek 1'de yer verilen "Tüccar ile Papağan" masalında kahramanlar iki kişidir: Tüccar ile Papağan. Ayrıca masal türünün bir özelliği olarak kişiler ayrıntılı olarak ele alınıp kişilik çözümlenmelerine yer verilmez. Masal kahramanları belli değildir, bir padişah, bir tüccar, bir koca-karı vs... şeklinde ele alınır (Boratav, 1987:112). Bu masalda olmasa da Mesnevi'de yer alan bazı masalarda (Yoksulun Duası, Mısır'daki Hazine) masallardaki başkahramanlar çözemeyecekleri bir sorunla karşılaştıklarında Hızır, Derviş, Pir, Yaşlı bir adam gibi yardımcı karakterlerden yardım alırlar. Bu durum, zor durumda kalan iyi insanların daima Allah'tan yardım istemesi, olağanüstü bu kahramanlar aracılığıyla Allah'ın insanların isteklerine cevap vermesi olarak görülmektedir (Günay, 1987:131).

Genel olarak masalarda yer alan kişiler iyi ile kötünün, akıllı ile delinin, kurnaz ile safın, güzel ile çirkinin vs. mücadelelerini yansıtmaktadırlar. Mesnevi'de yer alan masalarda da bu mücadele sürekli yer almaktadır. Eşek ile tilki saflık ve kurnazlığın mücadelesini; fare ile deve alçakgönüllülük ile kibrin mücadelesini sergilemişlerdir. Eyaz'ın, padişahın diğer vezirleriyle yaptığı mücadele ise iyilik ve kötülük üzerinedir.

Mesnevi'de yer alan masalarda daha çok hayvan kahramanlara yer verilmiştir. Fabllardaki kahramanların hareketleri, davranışları insanlara örnek olacak, ders verecek şekilde geliştirilmiştir. İncelenen masalda papağan, insanlara özgür olmak konusunda ders vermektedir. Mesnevi'de yer alan diğer fabllarda da aslan, tavşan, kurt, tilki, eşek, fare, kurbağa, deve, çakal, tavus vb. hayvanların hepsi belli karakterleri canlandırmaktadır. Dolayısıyla masallardaki hayvan kahramanların karakter özellikleri belirgin olduğu için çocuklara yönelik karakter eğitimi açısından önem arz etmektedir. İlköğretim II. kademe yaş grubundaki çocukların iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik gibi kavramları bu sayede somutlaştırmaları sağlanmış olur.

Masallardaki kişileri genellikle zıtlıklar oluşturmaktadır. Bu durum hem ilgi çekmekte hem de masaldaki mücadelenin bir göstergesi olmaktadır. Örneğin "Fare ile Deve" masalında hayvan kahramanlar hem cismen zıtlık oluşturmakta hem de karakter olarak alçakgönüllülük ile kibirlenmenin mücadelesini yansıtmaktadır. Ancak kahramanların bu görünen çatışmanın dışında bir de iç çatışma yaşadıkları görülmektedir. Aslında Mevlana, daha çok bu mücadele üzerinde durmaktadır. "Eşek ile Tilki" masalında bir yandan tilkinin eşiği kandırma mücadelesi varken bir yandan da eşiğin kendi içinde heves ve isteklerine dur demesi, hırsına yenik düşmemesi konu olarak işlenmiştir.

Masallarda olayın yaşandığı yer ve zaman unsurlarına neredeyse hiç verilmemektedir. Mesnevi’de de yer ve zaman kavramlarına çok az rastlanılmaktadır. Ele aldığımız metinde özellikle bir zaman verilmemiştir. Yer olarak tüccarın dükkânı söylenebilir ancak bu yeri tanıtan bir betimleme yer almamaktadır. Diğer masallarda da genel olarak birkaç kelimeden oluşan yer tasviri verilmektedir: “Geniş bir ovada” gibi. Zaman kavramı da belirsizdir: “Bir gün, bir müddet sonra, günlerden bir gün” gibi.

Mesnevi’yi diğer masallardan ayıran asıl özelliği anlatımda karşımıza çıkmaktadır. Mesnevi’de en dikkati çeken özellik alegorik bir anlatımın çokça yer almasıdır. Alegori, bir düşünceyi, bir davranışı ya da eylemi, daha kolay kavratılmak için onu, yerini tutabilecek simgelerle, simgesel sözlerle, benzetmelerle göz önünde canlandırma işidir (Püsküllüoğlu, 2001: 31). Mevlana’nın masallarında yer verdiği kahramanların hemen hepsinin tasavvufi bir anlamı vardır. Yukarıda verdiğimiz “Tüccar ile Papağan” adlı masalda da bu anlatım yer almıştır. Mevlana bu masalda kafeste yaşayan kuş ile ten kafesinde yaşayan insan ruhunu belirtmiştir. İnsan ruhu ten kafesiyle sınırlıdır. Bu kafes insan ruhunun özgür olmasını engellemektedir. Bunun tek çaresi insanın nefsini öldürmesidir. İnsan nefsinin öldürüldüğü anda bir kuş gibi hafifleyecek ve asıl özgürlüğüne kavuşacaktır. Mevlana bu hikâyenin bitiminde şu beyitlerle meseleyi biraz daha açmıştır (İzbudak, 1991):

“Ey avama karşı da havassa karşı da nağme ve terennümde bulunan! Benim gibi öl ki kutulasın!” (C1/1832.by.)

“Baharların tesiriyle taş yeşerir mi? Toprak ol ki renk renk çiçekler bitsin.”(C1/1911.by.)

Mesnevide yer alan alegorik anlatım masallara estetik anlamda zenginlik katmaktadır. Masalların, çocuklarda beklenen davranış değişikliklerini ve gelişimlerini sağlayabilmesi için birtakım olumlu nitelikler taşıması gerekir. Masal eğitici-öğretici olabileceği gibi okuyucuya ve dinleyiciye estetik bir güzellik ve yaşamıyla ilgili birtakım simgesel motifleri kullanarak sezdirme yoluyla bir bakış açısı da sunabilmektedir (Yardımcı, 1998: 79).

Mesnevi’deki anlatılarda yer alan farklılıklardan birisi de sembolik anlatımların basit bir şekilde ele alınmasıdır. Mevlana anlatılarında soyut kavramları somutlaştırarak verme gayreti içinde olmuştur. Ancak bunu yaparken anonim masallardaki gibi aşırı olağanüstülük ve birden çok engelin ortaya çıktığı kurgulara yer vermemiştir. Ya da günümüzde masal unsurlarından yararlanan birçok fantastik filmdeki gerçeküstü bir görüntüye dönüşmemiştir. Oysa Mesnevi’de yer alan sembolik ya da alegorik anlatımlar, gerçekten uzaklaşmak amacıyla değil gerçek hayatın daha iyi anlaşılması içindir. İncelediğimiz masaldan örneklemek gerekirse kafes, papağan ve papağının ölmesi sembolleri “özgürlük” kavramının somutlaştırılması için yapılmıştır.

Mesnevi’nin anlatımında dikkati çeken diğer bir özellik de mizahi unsurlardır. Mesnevi’de insanı eğlendiren ve dinlendiren birçok masala yer verilmiştir. Yanlış insanlarla yapılan arkadaşlığı anlatan çok sayıda masal vardır. Bir bilgin ile bedevinin konuşmaları, fare ile kurbağanın dost olmak isterken düştükleri durum, tilki, kurt ve aslanın birlikte ava çıkmaları ve avları paylaşma masallarının hepsinde mizahi unsurlar vardır. Özellikle Mesnevi’de, mizah kuramlarından uyumsuzluk kuramına çokça rastlanılmaktadır. Örneğin, bir farenin bir devenin yularından tutarak onu çekmesi hayallerimizde anında canlanmakta ve bizi masalın içine çekmektedir. Çocukların masallarla birlikte mizaha karşı daha duyarlı oldukları da görülmektedir. Bu açıdan Mesnevi’de yer alan birçok masal çocuklar için cazip olmaktadır.

Masallardaki İletilere Yönelik Bulgular ve Yorum

Her edebî eserde, yazarların okuyucusuna aktarmak istediği birtakım duygu ve düşünceleri vardır. Çocuklara yönelik yazılan ya da zamanla çocuklara da tavsiye edilen metinlerin, birçok iletiyi barındırması gerekir. Genel anlamda metinlerde yer alan iletileri ana fikir iletileri ve yardımcı fikir iletileri şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

Ana fikir, yazarın eserde asıl vermek isteği düşünce, okuyucusuna kazandırmak isteği davranış ya da oluşturmak istediği duygu atmosferidir. Yardımcı iletiler ise yazının bölümlerinde ana fikri destekleyen fikirlerdir. Bazen yardımcı fikirlerin metinlerde satır aralarında geçen, okuyucuyu dolaylı yönden etkileyen, belki de bilinçaltında yer eden olumlu ifadeler olarak kullanıldığı da görülür. Metinler, ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde ortaya çıkan yardımcı fikir örgüleri vardır.

Metinlerde yer alan gerek ana fikir gerekse yardımcı iletilerin okuyucuya doğrudan verilmesi uygun değildir. Çocuklar, olayın seyri içerisinde düşünerek bir sonuca ulaşmaya çalışmalıdırlar. Doğrudan ana fikrin verilmemesi bazen farklı sonuçlara ulaşılmasını da beraberinde getirecektir. Cemiloğlu (2003: 57), bu durumun sosyal bilimlerin yapısı gereği doğal kabul edilmesi gerektiğini; gerekirse çıkacak farklı sonuçlar tartışmaya sunulması gerektiğini belirtir. Böylece bu yorum farklılıkları çocukların ufkunun genişlemesine ve olaylara farklı pencerelerden bakma kabiliyetlerinin gelişmesine katkı sağlaması mümkün hale gelecektir.

“Tüccar ile Papağan” masalında, Mevlana’nın vermek istediği ileti ile çocukların hikâyeden çıkaracağı iletiler farklılık gösterebilmektedir. İlköğretim II. kademe öğrencileri ele alındığında (4-8. Sınıflar), bu öğrencilerin çıkarabileceği iletiler ve ana fikirler ile Mevlana’nın vermek istediği fikirler tam örtüşmeyecektir. Dolayısıyla Mevlana’nın nefsi öldürmek ve gerçek manada özgürlüğe kavuşmak fikrini 12-15 yaş grubu çocuklarının çıkarmaları mümkün olmayacaktır. Bu anlamı kavrayabilmeleri, ancak Mevlana’nın alegorik anlatımının açıklanması ile mümkün olabilecektir. Fakat bu metin aracılığı ile özgürlük konusu tartışılabilir ve kişilerin iç huzuru sağlaması ile daha özgür olabilecekleri bir eğitimci eşliğinde işlenebilecektir. Bu açıdan Mevlâna’nın masalları zengin içerikli metin olma açısından değerlendirilmelidir.

Mevlana’nın masallarında alegorik anlatımın dışında çocukların çıkarabileceği iletiler oldukça zengindir. Yukarıda örnek verdiğimiz metinden çıkarılabilecek ana fikirler ve yardımcı iletiler şunlardır:

Masaldan çıkarılabilecek ana fikirler:

1. Zor durumda kaldığımızda bize yardımcı olabilecek dostlarımıza başvurmalıyız.
2. Akıl akıldan üstündür.
3. Anlatmak istediklerimizi bazen tavırlarımızla, hareketlerimizle daha güzel ifade edebiliriz.
4. En güzel hediye özgürlüktür.

Masaldan çıkarılabilecek yardımcı iletiler:

1. Zor durumda kalmış dost insanlar varken, insanlar hâli güzel de olsa rahat yasayamaz.
2. İnsanlar zor durumda kaldıklarında ilk yardım isteyeceği kişiler uzakta da olsa akrabalarıdır.
3. Yakınlarımız ve dostlarımızla hediyeleşmek güzeldir.

Görüldüğü gibi Mevlana'nın masalları, asıl anlatmak istediğinin dışında yardımseverlik, akrabalık, özgürlük, fikir alış verişi, temsilin önemi gibi birçok ana ve yardımcı fikirleri içerdiği görülmektedir. Bu zenginlik Mesnevi'nin hemen her masal ve hikâyesinde mevcuttur. Mesnevi'de yer alan masallar ve diğer anlatılar ana fikir ve yardımcı fikir düzleminde incelendiğinde bu zenginlik görülecektir. Tablo 2'de ahlâkî, psikolojik, ekonomik, sosyolojik ve öteki ana fikirler sınıflandırılarak verilmeye çalışılmıştır. Birkaç maddeye (yardımlaşma, çalışkanlık) birden fazla grupta yer verilmiştir.

Tablo 2. Mesnevi'de Geçen Eğitimsel Ana Fikirlerin Gruplandırılması

Ahlaki Ana Fikirler	Psikolojik Ana Fikirler	Ekonomik Ana Fikirler	Sosyolojik Ana Fikirler	Öteki Ana Fikirler					
Yalan	2	Sabır	3	<i>Çalışkanlık</i>	1	Dostluk	5	Düşünce	15
Doğruluk	2	Özgürlük	1	Kullanma	1	Danışmak	1	Araştırma	7
Alçakgönüllülük	1	Mutluluk	3	<i>Yardımlaşma</i>	3	Adalet	2	Tedbirli Olma	5
Kibir	4	Olma	2			Paylaşmak	1	Kabiliyet	1
İyilik	2	Verme	1			<i>Yardımlaşma</i>	3	Öğrenme	1
Kötülük	1	Takdir	1					Bilginin Değeri	1
Maneviyat	1	Etme	1						
Saygı	4	Emin	1						
Fedakârlık	1	Olma	2						
Vefa	1	Hırs	2						
<i>Çalışkanlık</i>	1	Model	1						
Olgun	1	Olma	1						
Davranma	2	Bakış	1						
Şükretme	1	Açısı	7						
Ders	1	Önyargı	2						
Çıkarma	3								
Toplam	26	25	5	12	30				
Genel Toplam				98					

Çalışmada ele aldığımız hikâye incelemelerine genel olarak baktığımızda en dikkat çeken unsurlardan biri, bir ahlâk kitabı olarak bilinen Mesnevi'de diğer alanlara yönelik birçok ana fikrin yer almasıdır. Mevlâna, birçok eğitimsel ana fikri hikâyeler aracılığıyla ortaya koymuştur. Bu fikirler, ön yargı, düşünce, ders çıkarma, bakış açısı kazandırma gibi önemli temaları işleyen yapılardır. Bu yapılar, çocukların zihinsel ve duyuşsal gelişimleri için önemlidir.

Mesnevi'de ana fikirlerin yanında birçok yardımcı iletiler de mevcuttur. Metnin içerisinde dolaylı olarak verilen bu fikirler de çocukların zihinsel ve duyuşsal gelişimleri bakımından önemli görülebilir. Metnin amacı olmayan ancak metin içerisinde çocuklara olumlu davranış modellerini sezdirenen ya da gösteren bu cümleler, metinler için bir

zenginliktir. Bu çalışmada incelenen 40 metinde Tablo 3'te gösterilen 108 yardımcı fikir iletisi tespit edilmiştir.

Tablo 3. Mesnevi'de Geçen Yardımcı İletilerin Gruplandırılması

Ahlaki İletiler	Psikolojik İletiler	Ekonomik İletiler	Sosyolojik İletiler	Öteki İletiler	
Yalan	4	Sabır 2 Özgürlük	<i>İş Ahlakı</i> 3	Dostluk 5	Araştırma 9
Doğruluk	1	k 1 Pişmanlık	Başarı 2 Zamanı	Akrabalık 1	Sağlık 1
Sadakat	2	k 4 Dikkatli	kullanma 2 Problem	Adalet 5	Tedbirli Olma 1
Kibir	2	Olma 3 Değer	Çözme 2 <i>Çalışkanlık</i>	Aile 1 Yardımlaşma	Düşünce 1
İyilik	5	Verme 2 Takdir	<i>ik</i> 2	ma 7	Tecrübe 2
Kötülük	2	Etme 5 Emin		Yöneticilik 1	Kul Hakkı 1
Maneviyat	2	Olma 1			Süreklilik 2
Görgü					
Kuralları	7	Sevgi 2			
Fedakârlık	2	Hoşgörü 1 Kıskançlık			
<i>Çalışkanlık</i>	2	ık 1 İnatlaşma			
<i>İş Ahlakı</i>	3	a 1 Bakış			
Şükretme	1	Açısı 4			
Toplam	33	27	11	20	17
Genel Toplam	108				

Tablo 3 incelendiğinde Mesnevi'nin hayatın hemen her alanını kapsayan iletileri içinde barındırdığı görülmektedir. Yardımcı iletiler açısından da bakıldığında yukarıda ana fikirler için söylediğimiz çocukların gerek zihin gerekse duyuşsal gelişimlerine katkı sağlayacak ileti çeşitliliği görülmektedir. Örneğin, bilginin kaynağını araştırmanın önemi üzerine (9), olumlu bir davranışı takdir etme (5), yardımlaşma (7), olaylara farklı bakış açıları ile bakma (4) defa metinlerde yer almıştır. Bu düşünce yapıları çocuklara erken yaşlarda kazandırılması gerektiği için bu metinler ilköğretim öğrencileri için yararlı olabilecektir.

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Mevlana'nın Mesnevi'sinde yer alan masalların hemen hepsi tasavvufi anlamlara sahiptir. Bu metinlerde Mevlana, alegorik bir anlatım kullanmıştır. Masal kahramanları, özelliklerine uygun olarak tasavvuftaki kavramlara karşılık olarak kullanılmıştır.

Mesnevi'de bu anlatım gerçekleştirirken basit bir kurguya yer verilmiştir. Böylece, asıl anlatılmak istenen konudan uzaklaşılması engellenmiş, aksine konunun daha iyi anlaşılması sağlamıştır. Bu sembolik anlatımların özellikleri iyi işlendiğinde yaratıcı yazma çalışmalarında kullanılabilir özellikleri taşıdığı görülmektedir. Çetinkaya (2007: 57), masalların dil açısından iyi bir kaynak olduğunu, masalarda deyim ve atasözlerine sembolik anlatımlara çokça yer verildiğini, bu anlatımlara öğrencilerin dikkatleri çekilerek gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra kompozisyon yazdırma çalışmaları yapılabileceğini belirtmiştir. Masalların ana diline yaptığı katkıyı Boratav (1958: 15) şu şekilde açıklamıştır:

“Çocuğa ana dilinin bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama onlardan daha geniş ölçüde ilk aşıl原因an masallardır.”

Masallar, içinde barındırdığı bu özellikleri ile öğrencilere dil öğreniminde sağladığı kolaylıkların yanında kompozisyon yazımı için bir gizilgüç oluşturur, edebi zevki geliştirirler (Yavuz 2002: 158). Buradan hareketle masalların dil öğretiminde sadece okuma ve dinleme becerilerine yönelik değil yazma alanına yönelik olarak da kullanılabilir önemli bir kaynak olduğu söylenebilir.

Mesnevi'de yer alan masalarda mizahi anlatım ön plana çıkmaktadır. Mesnevi'deki birçok masalda mizah kuramlarından uyumsuzluk kuramının yer aldığı görülmektedir. İlköğretim II. Kademe öğrencileri için metinlerde yer alan mizah unsurları dikkat çekici olabilmektedir. Öğrenciler için metinlerin ilgi çekici olması onların bu metinler sayesinde birçok kazanımı sağlamasını mümkün kılacaktır.

Masalarda genelde iki ya da üç kahraman yer almaktadır. Bu kahramanlar doğrudan birbirleriyle zıtlık oluşturacak şekilde verilmiştir. Zaman ve mekân kavramlarının neredeyse hiç yer verilmediği Mesnevi anlatılarında olay örgüsü ön plana çıkmaktadır.

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Sonuçlar

Gerek Türkçe eğitimi gerekse çocuk edebiyatı için seçilen metinlerde ana fikir ve yardımcı fikirlerin niteliği önemlidir. Mevlana'nın anlatılarında bu iletilerin yanı sıra üçüncü bir iletiden bahsetmek mümkündür:

1. Ana fikir iletileri
2. Yardımcı fikir iletileri
3. Tasavvufi iletiler

Mesnevi'de yer alan tasavvufi iletileri, öğrenciler ancak bir eğitimci eşliğinde anlayabileceklerdir. Mevlana'nın Mesnevi'sinde ele alınan masalların merkezinde tasavvufi iletiler vardır. Nefsin öldürülmesi, insanlık mertebeleri, tövbe, ölüm, dostluk, kulluk, ibadet, şirk, kader ve irade gibi başlıklar Mesnevi'de işlenen başlıca tasavvuf konularıdır (Okuyucu, 2010). Belirtilen konularla ilgili olarak verilmek istenen dersler bu iletilerle sonuçlandırılır ve bunlara çoğu zaman masalın sonunda doğrudan yer verilir. Ancak bu iletileri öğrencilerin tek başına çıkarabilmeleri mümkün değildir. Bu iletilerin çoğu ahlakla ilgili olarak öğrencilere kazandırılabilir.

Ana fikir iletileri, Mesnevi'de yer alan anlatılardan öğrencilerin ilk okuyuşta çıkarılabilecekleri kazanımlardır. Çalışmada incelenen 40 metinde, 98 ana fikir yapısı tespit edilmiştir. Bu iletilere içerik olarak bakıldığında ilköğretim öğrencilerinin kişilik

geliştirmelerinde kullanılabilir yapıda olduğu ortaya çıkmıştır. Bir masalda üç ve daha fazla kazanımın ortaya konulduğu zengin metinler Mesnevi’de yer almaktadır. Masallar üzerine Karakuş (2008: 134), yaptığı çalışmada tespit ettiği kazanımların ağırlıklı olarak “eleştirel düşünme, Türkçe’yi etkili ve güzel kullanma, iletişim” becerileriyle ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada masalların, 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtilen kazanımların doğrudan ya da dolaylı olarak elde edilmesinde zengin bir içeriğe sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Çocuğun, içinde yaşadığı toplumun ahlâkı ile insanî değerlerini eğlenerek ve hoşça vakit geçirecek öğrenmesinde özellikle masalların önemli bir görev üstlendiği söylenebilir (Karatay, 2007). Mesnevi’de yer alan gerek ana fikir iletileri gerekse yardımcı fikir iletileri bu masallar sayesinde öğrencilere kazandırılabilir. Mesnevide yer alan iyilik, doğruluk, fedakârlık, çalışkanlık, iş ahlakı, tedbirli olma, kul hakkı vb. birçok ileti Mevlana’nın üslubu ve masalların ilgi çekici yapısı ile öğrencilere kazandırılabilir.

Mesnevideki masallarda birçok ahlaki ana fikir ifadesinin yer aldığı görülmektedir. Doğruluk, yalan, iyilik, kötülük, görgü kuralları, sadakat, kibir vb. konularda Mesnevi’de birçok ileti yer almaktadır. İyilik ve kötülük kavramları ise temel değerler olarak Mesnevi’de yer almaktadır. Bu değerler günümüz insanın yüz yüze geldiği pek çok problemin çözümünde ona yol gösterecek bir kılavuz olarak da değerlendirilebilir (Durak, 2007: 23). Bu açıdan bakıldığında Mesnevi’de yer alan iletiler değerlerimizin korunması ve yerleşmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu çalışmada öğrencilerin dolaylı olarak metinden çıkarabilecekleri 108 yardımcı ileti tespit edilmiştir. Bu durum, Mevlâna’nın Mesnevi’inde yer alan masalların içerik açısından zengin olduğu ve Türkçe öğretiminde değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Öneriler

“Mesnevi’den Hikâyeler” Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında yayımladığı 100 Temel Eser içerisinde yer almıştır. Bu hikâyelerin içinde birçok masal ve masal ögesinin yer aldığı kısa hikâyeler vardır. Farklı Mesnevi basımları incelendiğinde Mevlana’nın kendine has üslubu ile çocukların dikkatini çektiği görülmektedir. Çalışmanın bulgularından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Mesnevi’de yer alan masallar ya da diğer türler, dil ve anlatım bakımından oldukça dikkat çekicidir. Gerek sembolik anlatımların gerekse mizahi unsurların yer aldığı bu metinler, ilköğretim II. Kademe ders kitaplarında metin olarak yer alabilir.
- Mesnevi’de yer alan kurgular ve sembolik anlatımlar açıklanarak öğrencilere buna benzer yaratıcı yazma çalışmaları yaptırılabilir.
- Mesnevi’de yer alan anlatılar, ileti zenginliğine bağlı olarak ders kitaplarında metin olabileceği gibi diğer metinleri destekleyici, ilgi çekici yardımcı metinler olarak öğrencilerin ders kitaplarında ya da öğretmen kılavuz kitaplarında yer verilebilir.
- İlköğretim II. Kademe öğrencileri için tavsiye edilen Mesnevi basımları, çocuğa görelilik ilkelerine göre görsel ve içerik olarak tasarlanmalıdır. Bu basımlarda, çocuk edebiyatı ya da Türkçe eğitimcilerinden destek istenmelidir.
- Mesnevi’de yer alan bazı masallarda kurgu hataları olduğu görülmüş, çocuklar için olumsuz durumlar teşkil eden yerler belirlenmiştir. Bu kısımlar, çocuklara sunulurken düzenlenerek verilmek zorundadır.

Tok, M. (2012). Mesnevideki masalların farklılığı ve eğitimsel işlevleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(4), 42-57.

- Çocuklar için yazılan Mesnevi'den hikâyeler başlıklı kitaplar incelendiğinde, genel olarak öğüt kısımları çıkarılmış olsa da bazı eserlerde varlığını sürdürmüştür. Doğrudan öğüt veren kısımlar bu eserlerden çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Ayan, G. (2007). *Mesnevi ve kısa hikâyecilik*. 5. Milli Mevlana Kongresi. Bildiriler, 3-4 Mayıs 1991. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları. www.semazen.net.tr
- Balkaya, A. (2007). International periodical for the languages I Literature and history of Turkish or *Turkish volume 2/4* Fall.
- Boratav P.N. (1958). *Zaman zaman içinde*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Boratav, P. N. (1987). Masal. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Cemiloğlu M. (2001). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Çetinkaya Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Durak N. (2007). Mevlâna'nın Ahlâk Öğretisinde İyi ve Kötü Kavramları. Süleyman Demirel Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Gölpınarlı, A. (1991). *Mesnevi*. (çev: Veled İzbudak), Cilt 1, İstanbul: MEB Yayınları.
- Günay, U. (1987). Türk Masallarının Hususiyetleri. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Hancıoğlu, S. (2003). *Mesneviden hikâyeler*. İstanbul: Muştı Yayınları.
- İzbudak V. (1991). *Mesnevi* (6 Cilt). İstanbul: MEB Yayınları
- Karakuş E. (2008). *İlköğretim 2. kademe Türkçe öğretiminde sosyal becerilerin geliştirilmesi açısından masallar*. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karatay H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.463-467.
- Okuyucu C. (2010). *Mesnevi'den hikmet ve hikâyelerle Mevlâna konuşuyor*. İstanbul: Bilge Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2001). *Türkçe'deki yabancı sözcükler sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Şirin M. R. (1998). *Masal atlası*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Temel H. (2005). "Harry Potter ve Masal". *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Tezel N.(1987). "Türk masalları". *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Tok, M. (2012). Mesnevideki masalların farklılığı ve eğitimsel işlevleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(4), 42-57.

Yalçın, A. ve Aytaş G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yardımcı, M. (1998) *Başlangıcından günümüze halk şiiri, âşık şiiri, tekke şiiri*. Ankara: Ürün Yayınları.

Yavuz, M. H.(2002), *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Zeren, M. (2004). *Mesnevide geçen bütün hikâyeler*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Ek 1. Örnek Metin: “Tüccar ile Papağan”

Zengin bir tüccarın çok güzel bir papağanı varmış. Zavallı papağan kafeste yaşadığı hapis hayatından dolayı üzülürmüş. Tüccar, bir gün Hindistan’a gitmeye karar vermiş. Yıla çıkmadan önce de dostlarına ve hizmetçilerine ne hediyeler istediklerini sormuş. Her biri ondan bir hediye istemiş ve dilekte bulunmuş. Sıra papağana gelmiş.

Cömert tüccar:

— Söyle bakalım, sana ne getireyim, demiş.

Papağan:

— Oradaki papağanlara hâlimi anlatıp hapis olduğumu söyle, onlara selamlarımı ilet. Onlara, benim böyle gurbette kafesler içinde iken, ağaçlıklarda, kayalıklarda mutlu ve hür bir şekilde yaşamalarının uygun olup olmadığını sor ve onlardan yardım istediğimi söyle, demiş.

Tüccar, Hindistan’daki papağanlara bunları iletceğini söz vermiş ve yola çıkmış. Gide gide Hindistan’a varan tüccar, ovada ağaçların üzerinde birkaç papağan görmüş. Atını durdurarak papağanlara yaklaşmış ve onlara seslenerek kendi papağanının söylediklerini iletmiş. Papağanlardan biri bir anda titreyip yere düşmüş ve ölüvermiş. Adam, zavallı bir hayvanın ölümüne sebep olduğu için çok üzülmüş ve yaptığına pişman olmuş. “Belki de benim papağanımın bir akrabası idi.” diye düşünmüş. Tüccar, Hindistan’daki alışverişini tamamlamış ve memleketine geri dönmüş. Getirdiği armağanları bir bir dağıtmış ve bağışlarda bulunmuş. Bu sırada papağan, tüccardan kendisiyle ilgili neler gördüğünü ve duyduğunu sormuş. Tüccar yaptıklarından dolayı çok üzülüğünü ve olan biteni anlatmak istemediğini söylemişse de papağan ısrar etmiş.

Bunun üzerine tüccar:

— Söylediklerini rastladığım papağanlara anlattım, fakat içlerinden birinin ödü koptu ve düşüp öldü, demiş.

Tüccar, papağanın ölmesine sebep olduğu için, yaptığına pişman olduğunu da eklemiş. Papağan, Hindistan’daki kusun öldüğünü duyunca, titreyip yere düşmüş ve kaskatı kesilmiş. Bunu gören tüccar, bir anda fırlayıp külâhını yere vurmuş ve güzel kuşunu kaybetmiş olmanın üzüntüsüyle kendini yerden yere atmış. Çaresiz bir hâlde kafesteki ölü kuşunu çıkaran tüccar, papağanı yere bırakmış.

Bir anda silkinip uyanan papağan, hemen uçup bir dala konmuş. Tüccar, kusun bu hâline pek şaşmış ve papağana:

— Ey kuş, hâlini anlat da ne olduğunu anlayalım, Hindistan’daki kus ne yaptı da bize bu tuzağı kurdun, canımızı yaktın, diye sormuş.

Papağan, tüccara şunlara söylemiş:

— Hindistan’daki kuş, yaptığı işle bana öğüt verdi, kendisini ölmüş gösterip bana da böyle davranmam konusunda mesaj gönderdi ve “Eğer kafesten kurtulmak istiyorsan benim yaptığım gibi yap.” dedi.

Tüccar, bu cevap karşısında gerçeği anlamış ve kendisiyle vedalaşıp uçan kuşun bu tavrından önemli dersler çıkarmış.

“Bahar gelince taslar yeşerir mi hiç! Sen de toprak ol da senden renk renk güller bitsin!”
(Hancıoğlu 2003: 7)

Ek 2. Mesnevi’de İncelenen Anlatı Listesi

A. Fabl: 13

1. Tavşan ile Aslan
2. Tüccar ile Papağan
3. Aslan Payı
4. Bakkal ve Papağanın Hikâyesi
5. Üç Öğüt
6. Fil Yavruları
7. Kurbağa ile Fare
8. Fare ile Deve
9. Saka'nın Eşeği
10. Eşek ile Tilki
11. Aptal Kuşun Başına Gelenler
12. Ayının Dostluğu
13. Tavus/Çakal

B. Padişah Masalları: 10

1. Padişah ve Cariye
2. Bedevi ve Karısı
3. İki Köle
4. İyi Kalpli Vezir
5. Perde Kalkınca
6. Eyaz'ın Başardığı İş
7. Ayas'ın İmtihanı
8. Yoksulun Duası
9. Delkak'ın Endişesi
10. Sultan Mahmut ile Hırsızlar

C. Meslekle İlgili Anlatılar: 9

1. Filozof ve Bedevi
2. Bilgin ile Kayıkçı
3. Eğer İsterseniz
4. Hırsız Terzi
5. Derviş ile Kadı
6. Hoca Nasıl Hastalandı?
7. Vücuduna Dövme ile Aslan Resmi Yapmak İstemesi
8. Bağa Giren Üç Hırsız ile Bahçıvan
9. İtir Çarşısında Bayılan

D. Dostlukla İlgili Anlatılar: 2

1. Sağırın Hasta Komşusunu Ziyareti
2. Köylünün Şehirli Dostunu Köye Davet Etmesi

E. Millet-Din-Peygamber Anlatıları: 2

Tok, M. (2012). Mesnevideki masalların farklılığı ve eğitimsel işlevleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(4), 42-57.

1. Dört Kişinin Üzüm İçin Kavgası
2. Helva Kimin Hakkı?

F. Diğer Anlatılar: 4

1. Hırsız Köylü
2. Mısır'daki Hazine
3. Ağzına Yılan Kaçan Adam
4. Bıyığını Yağlayan Adam